

УДК 347.121.2

Софія Олегівна ПОПОВА,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Питання регулювання особистих немайнових прав юридичних осіб було й залишається сьогодні одним із пріоритетних і одночасно малодосліджених у цивілістичній науці. Сучасний розвиток економіки, особливо в умовах євроінтеграції та, у зв'язку з цим, відкриття для вітчизняних юридичних осіб приватного права нових ринків, створило умови для вдосконалення правового забезпечення особистих немайнових прав останніх. Зокрема, у юридичних осіб з'явилося законодавчо закріплене право на вибір можливої поведінки, право на вимогу конкретного результату від інших осіб у зв'язку із набуттям і виведенням на ринок своїх навичок, здобутків та представлення досягнутих результатів тощо. Мова йде про таке особисте немайнове право юридичної особи як право на ділову репутацію.

В юридичній літературі запропонована значна кількість підходів до тлумачення категорії «ділова репутація», натомість цивільне законодавство України не містить його легального визначення. Вважаємо, що варто зосередитися на більш вдалих серед тих, які містяться в спеціальному законодавстві та доктрині права. Так, у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» визначено, що під діловою репутацією юридичної особи розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин [1].

Проте, є виключення, яке зазначене у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III. Поняття ділової репутації визначається ним, як сукупність документально підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її господарської та/або професійної діяльності вимогам законодавства [2].

Інше визначення міститься у Законі «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III, де ділова репутація – це відомості, зібрані Національним банком України, про відповідність діяльності юридичної або фізичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної участі у такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про порядність, професійні та управлінські здібності

фізичної особи [3]. Зазначена дефініція застосовується до правовідносин, на які поширюється цей Закон.

Крім того, у Інформаційному листі Вищого господарського суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184 визначено, що ділова репутація юридичної особи становить престиж її фірмового (комерційного) найменування, торговельних марок та інших належних їй нематеріальних активів серед кола споживачів її товарів та послуг. Незважаючи на те, що сьогодні законом не визначено її усталене поняття, юридична особа сповна здійснює право на недоторканність ділової репутації, а тому перетворюється на об'єкт посягання [4].

Відтак, окремої уваги, на нашу думку, заслуговує питання зловживання таким особистим немайновим правом юридичних осіб як правом на недоторканність ділової репутації третіми особами. Загальновідомо, що окрім особистого немайнового права на найменування (ім'я у випадку фізичної особи) існує ще й право на зміну імені або найменування. Досліджуючи правову природу особистих немайнових прав юридичних осіб необхідно звернутися до такого інституту в контексті фізичних осіб. Суспільству відомі непоодинокі випадки зловживання особистими немайновими правами, зокрема, правом на ім'я під час політичної агітації, а також безпосередньо під час виборчого процесу. Це стосується випадків зміни прізвища та/або ім'я окремих осіб для ототожнення себе із іншими кандидатами, з метою зменшення їх рейтингів, або навіть взагалі ототожнення себе із організаційними позначками.

Такі зловживання, як це не дивно, набагато частіше трапляються у сфері діяльності юридичних осіб. Причому, метою зловживання одним немайновим правом є зловживання іншим. Як відомо, засновники юридичних осіб приватного права мають право самостійно обирати їй назву і робити це таким чином, щоб не посягати на права інших осіб. Як діяти у випадку, якщо обрана назва збігається або навіть повністю копіює назву юридичної особи, яка відома на ринку як особа з бездоганною діловою репутацією? Наприклад, в Україні функціонує офіційний дилер автомобілів ТОВ «Порше Україна». Проте, уявімо, що існує юридична особа зі схожим найменуванням – ТОВ «Порше трейд плюс», яку було зареєстровано невідомими особами з метою отримання прибутку з торгівлі вживаними авто, або навіть шахрайства. У випадку виникнення правовідносин із останньою, у контрагента може виникнути закономірне уявлення безпечності щодо співпраці з впливовою компанією, яка давно на ринку і не має сумнівної репутації. Однак фактично контрагент встановить відносини з особами, які просто зловживають особистими немайновими правами ТОВ «Порше Україна». Найменування юридичної особи входить у обсяг об'єктів-елементів ділової репутації, тобто у цьому випадку за назвою «Порше», яка наштовхує на думку про популярність на ринку і бездоганність ділової репутації конкретної юридичної особи, у особи складається враження, що вона укладає договір із ТОВ «Порше Україна» – офіційним імпортером автомобілів. Проте, це не так. Одного найменування не достатньо, воно повинно поєднуватися з іншими елементами

ділової репутації, наприклад, власне торгівельної марки, певних відомостей, майнових і немайнових активів тощо.

Зловживання правом – це правомірне поведінка з точки зору змісту суб'єктивного права, але протиправна, адже особа порушує обов'язок не вчиняти дії у здійсненні свого права, спрямованих на заподіяння шкоди іншій особі [5, с. 107]. Тобто, уявна юридична особа ТОВ «Порше трейд плюс» правомірно реалізувала своє особисте немайнове право на найменування, бо зміст її права містить лише можливу поведінку суб'єкта, тобто дії не повинні прямо порушувати правову норму і можуть бути припустимими для реалізації. Але інша особа, беручи участь в акції, організатором якої буде це ТОВ, автоматично підсвідомо буде розуміти, що укладає договір із великою компанією – ТОВ «Порше Україна». Відповідно, усвідомлене здійснення уявною юридичною особою свого суб'єктивного цивільного права всупереч його призначенню, реально заподіює шкоду іншим особам.

Проблема, пов'язана із зловживанням правом є дуже актуальною. Особливо беручи до уваги кількість кримінальних проваджень у справах, де люди «виграли автомобіль», за який необхідно сплатити внесок, організатором яких і виступають юридичні особи, що зловживають особистими немайними правами. Адже усвідомлення особою того, що вона робить, дає можливість стверджувати, що вона реально здійснює своє суб'єктивне цивільне право, адже чинить відповідно до вільного волевиявлення і ця тонка межа між дозволим та межами, яких потрібно дотримуватися може завдати шкоди іншим особам [6, с. 18–20].

Отже, не вирішеним залишається питання визначення меж здійснення особистих немайнових прав юридичних осіб, що має пріоритетне значення для досліджень та законодавчого закріплення, адже більш повне регулювання дасть змогу як зменшити кількість правопорушень у сфері діяльності юридичних осіб, а відтак й закріпити позитивний імідж України на міжнародній арені.

Список бібліографічних посилань

1. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 05.04.2019).

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 05.04.2019).

3. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 № 2121-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 05.04.2019).

4. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавство про інформацію : інформ. лист Вищого господарського суду України від 28.03.2007 № 01-8/184 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07 (дата звернення: 05.04.2019).

5. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : монографія. Київ : КНТ, 2008. 184 с.
6. Васильєв Ю. С. Взаимодействие права и морали. *Советское государство и право*. 1966. № 11. С. 12–20.

Одержано 08.04.2019

УДК 347.440

Олена Вікторівна СІБІЛЬОВА,

аспірант кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОГОВОРИ У СФЕРІ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Права та обов'язки учасників інформаційних відносин визначаються значною кількістю договорів, які опосередковують інформаційні відносини. Серед таких договорів можна виділити договори в сфері надання інформаційних послуг. Згідно з ч. 2 ст. 23 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII «Про інформацію» інформаційна продукція та інформаційні послуги є об'єктами цивільно-правових відносин, що регулюються цивільним законодавством України. Визначення місця договорів в сфері надання інформаційних послуг в системі цивільно-правових договорів має важливе значення для з'ясування правової характеристики договорів в сфері надання інформаційних послуг та істотних умов цих договорів, що впливатиме на укладення, виконання договорів в сфері надання інформаційних послуг.

В. А. Васильєва зазначає, що питання систематизації договорів пов'язані із необхідністю визначення критеріїв для поділу договірних видів на певні класифікаційні групи. У правовій доктрині існує певний правовий дуалізм щодо систематизації зобов'язань та договорів [1, с. 127]. Перш за все зобов'язання поділяються на договірні та недоговірні зобов'язання. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. виходить саме з такого підходу, закріплюючи договірні зобов'язання в підрозділі 1 розділу III Книги п'ятої «Зобов'язальне право», а недоговірні зобов'язання в підрозділі 2 цього ж розділу.

В юридичній літературі існують різні підходи щодо визначення кола договірних зобов'язальних відносин, які належать до договорів в сфері надання інформаційних послуг. Зокрема В. В. Нахратов обґрунтовує віднесення до зобов'язання з надання інформаційних послуг аудиторських, оціночних, бухгалтерських послуг, послуг з навчання, маркетингових, рекламних, правових, детективних послуг. Даний перелік послуг він вважає невичерпним, дозволяючи включити в нього й інші відносини, що відповідають ознакам інформаційних послуг [2, с. 7].

А. О. Кодинець визначає систему договірних інформаційних зобов'язань, до яких належать зобов'язання, що виникають внаслідок створення та набуття прав